

Τα κίνητρα προς την πνευματική τελείωση (Αρχιμ. Θεόφιλος Λεμοντζής, Δρ. Θεολογίας)

/ [Πεμπτουσία](#)

Το κλειδί για να χαρακτηρίσουμε εάν η ηθική λειτουργεί με ετερονομία είτε με αυτονομία είναι τα κίνητρα που προσδιορίζουν τις πράξεις μας. Κίνητρο ονομάζουμε οποιαδήποτε αιτία υποκινεί τη συμπεριφορά μας. Τα κίνητρα διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην αξιολόγηση μιας πράξης. Αναφέρει ο άγιος Ιωάννης της Κλίμακος ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αξιολόγησης των πράξεων μέσω των κινήτρων: «Διαφορετική είναι η ενοχή ενός που ψεύδεται από το φόβο της τιμωρίας, και διαφορετική όταν δεν υπάρχει κίνδυνος. Άλλος πάλι είπε ψέματα λόγω της τρυφής, άλλος χάριν της φιληδονίας, κάποιος για να κάνει τους άλλους να γελάσουν και άλλος για να επιβουλευθεί και κακοποιήσει τον αδελφό του» (Βλ. Κλίμαξ, Περί ψεύδους).

Κίνητρο κατά το πρώτο στάδιο της πνευματικής τελείωσης είναι ο φόβος της τιμωρίας. Ο φόβος για μία επικείμενη τιμωρία με σκοπό την κατεύθυνση των ηθικών πράξεων των ανθρώπων, αποτελεί έντονο στοιχείο ετερονομίας. Αυτοί οι οποίοι πράττουν το καλό διότι φοβούνται μια επικείμενη τιμωρία ονομάζονται δούλοι. Όπως ο δούλος, κατά την αρχαία εποχή έπραττε το θέλημα του κυρίου του διότι φοβόταν την τιμωρία έτσι και ο πιστός πράττει το θείο θέλημα φοβούμενος

τις συνέπειες (π.χ. φοβάται μήπως του συμβούν αρνητικές καταστάσεις στη ζωή του ή την κόλαση, κ.α.). Στο δεύτερο στάδιο, οι πιστοί ονομάζονται μισθωτοί, διότι η ηθική συμπεριφορά τους καθορίζεται από την προσδοκία κάποιας ανταμοιβής. Όπως ένας εργαζόμενος σε μια ξένη δουλειά πράττει ό,τι του λέει ο εργοδότης του, κατά τον ίδιο τρόπο ο πιστός πράττει το θείο θέλημα για να του δώσει ο Θεός κάποια ανταμοιβή (π.χ. να έχει μια ζωή χωρίς λύπες, να κερδίσει τον παράδεισο, κ.α.). Σ' αυτό το στάδιο, όπως και σ' αυτό των δούλων, η ηθική είναι ετερόνομη. Ο άνθρωπος δεν κινείται από ανιδιοτέλεια και ελευθερία, η οποία χαρακτηρίζει την αυτόνομη ηθική, αλλά από συμφέρον ή φόβο. Τέλος, στο τρίτο στάδιο των ελευθέρων ή των υιών, ο άνθρωπος κινείται από ανιδιοτέλεια. Όπως ο υιός, στην καθημερινή ζωή, πράττει το θέλημα του πατέρα του επειδή τον αγαπά και κανένας δεν τον καταπιέζει έτσι και ο πιστός πράττει το θείο θέλημα κινούμενος από αγάπη προς το Θεό και τον συνάνθρωπο.

Ο άγιος Παΐσιος ο αγιορείτης χρησιμοποιούσε την συνώνυμη λέξη φιλότιμο για να εκφράσει αυτή την εσωτερική ελεύθερη διάθεση του ανθρώπου να πράξει το καλό επειδή το θέλει και όχι διότι του επιβάλλεται και χωρίς να επιζητεί κάποιο αντάλλαγμα. Δεν κινείται ο άνθρωπος πλέον από φόβο ή συμφέρον, δηλαδή από εξωτερικά κίνητρα αλλά από αγάπη για την ίδια την ηθική πράξη. Με αυτόν τον τρόπο ο άνθρωπος κατακτά την ελευθερία γιατί κανένας δεν του επιβάλλει να πράξει το καλό αλλά ελεύθερα το επιλέγει. Σ' αυτό το στάδιο ανήκουν οι άγιοι, οι οποίοι πράττουν το θείο θέλημα, εξαιτίας της πολλής αγάπης τους για τον Θεό και τον συνάνθρωπο, το οποίο βιώνεται ως δικό τους θέλημα.

Είναι χαρακτηριστικός ο τρόπος που παρουσιάζει ο άγιος Ιωάννης της Κλίμακος

τον τρόπο που λειτουργεί η ηθική, είτε ετερόνομα είτε αυτόνομα. Αναφέρει χαρακτηριστικά στο λόγο του περί αοργησίας: «Είδα τρεις μοναχούς που εξυβρίστηκαν συγχρόνως. Ο πρώτος από αυτούς δαγκώθηκε και τaráχθηκε αλλά δεν μίλησε. Ο δεύτερος χάρηκε για τον εαυτό του, αλλά λυπήθηκε για τον υβριστή. Και ο τρίτος αφού αναλογίσθηκε την ψυχική βλάβη του υβριστού έχυσε θερμά δάκρυα. Έτσι έχεις μπροστά σου τον εργάτη του φόβου, τον μισθωτό και τον εργάτη της αγάπης». Ο άγιος Ιωάννης περιγράφει παραπάνω τον τρόπο με τον οποίο απέκρουσαν οι τρεις μοναχοί τον πειρασμό στο να ανταποδώσουν την ύβρη που υπέστησαν. Στην πρώτη περίπτωση ο μοναχός απέκρουσε τον πειρασμό φοβούμενος ότι θα αμαρτήσει εάν ανταποδώσει την ύβρη, ο δεύτερος χάρηκε για τον μισθό που έλαβε από το Θεό για το γεγονός ότι δεν υπέκυψε στην αμαρτία της ανταπόδοσης της ύβρεως, ενώ ο τρίτος μοναχός κινούμενος από υπέρτατη αγάπη προς το συνάνθρωπό του που έπεσε στην αμαρτία της ύβρεως λυπήθηκε σφόδρα. Και οι τρεις παραπάνω μοναχοί έπραξαν ορθά, δηλαδή δεν ανταπέδωσαν την ύβρη, κινούμενοι όμως από διαφορετικά κίνητρα.

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)